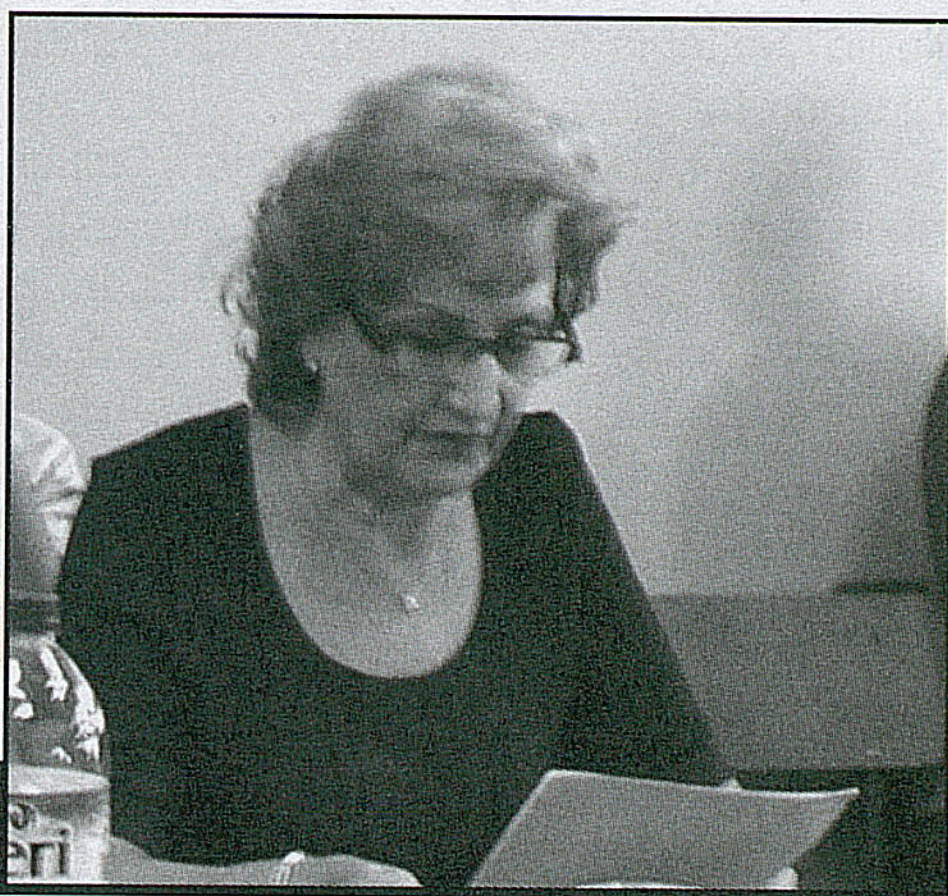

La dona com a pilar de la societat andorrana

Pilar Triquell i Seró

Permetin-me que els parli des del punt de vista que he pogut adquirir aquests darrers anys, ja des de la fundació de l'Associació de Dones d'Andorra i més cap aquí com a presidenta d'aquesta associació. Tot i que el món associatiu ha format la meua visió de la dona a Andorra en el moment actual, en preparar aquesta intervenció, ho he volgut fer en l'àmbit personal, cercant de trobar els referents sobre la dona del nostre país en un viscut de diverses dècades d'evolució.

Quan viatgem a l'exterior, moltes vegades la gent que trobem coneix poc Andorra, però una de les comparacions que els ve al cap és, de manera recurrent, Suïssa. He trobat en diverses ocasions persones que, en descobrir Andorra, em fan la pregunta: "Des de quan voten les dones? Des de fa poc, com en alguns indrets de Suïssa?" I la resposta que els donem –"Des dels anys 70"– sempre els reconforta, en haver trobat un model o referent per entendre Andorra. Crec, però, que el moment en què la dona ha adquirit el dret de vot dona molta poca informació per entendre, com a element aïllat, el lloc de la dona en la societat d'un país determinat. I particularment la seva evolució actual.

Si bé és cert que a Andorra la dona va haver d'esperar fins als anys 70 per poder votar, també és cert que els drets polítics i de vot eren en aquella època molt restrictius al nostre país, i no només per a la dona. Hi ha un altre dret, el de propietat, que també parla bastant de la societat, de la dona en un lloc concret, i aquí, la dona andorrana en surt ben parada al llarg dels segles. Tot i que l'home tenia preferència sobre la dona a l'hora d'heretar, una pubilla era mestressa de casa seva i del llinatge dels seus avantpassats, amb les prerrogatives i la força econòmica que podia tenir un hereu; en alguns casos fins i tot imposava el seu cognom com a primer al marit que s'hi casava. En molts països del nostre entorn europeu –alguns presos com a exemple de democràcia– durant molts segles l'home era

l'únic que tenia accés a la propietat veritable i la dona quedava supeditada a l'hora d'heretar.

Tot això per dir-los que la història és difícil d'escriure a l'hora d'examinar els drets de la dona i que a Andorra, com a la resta d'Europa, el passat ens ha donat moltes dificultats, però també moments i situacions molt nostres sobre els quals hem construït la situació actual. Aprofito, en tot cas –i sempre que puc ho faig– per trencar una llança a favor de les dones del nostre país, que els anys 50, 60 i 70 van lluitar per la situació de la dona, potser no de manera tan ideològica com en altres indrets però d'una manera pràctica, instal·lant negocis, treballant com a dones emprenedores i establint-se en el món econòmic pel seu propi peu.

Tanmateix, quan vaig obtenir el primer permís de conduir a Andorra, l'any 1964, era poc usual que una dona conduís al nostre país. Avui dia, l'evolució ha estat extraordinària.

1. L'educació

L'educació dels infants cada cop és menys sexista. El gènere de la joventut determina cada cop menys la tria de la carrera que s'efectua. Les dones tenen a les escoles d'Andorra les mateixes oportunitats que els homes. Enguany, els tres joves que han guanyat els premis a l'estudi del Govern, que els finança tota la carrera per haver estat els millors estudiants respectivament en cada sistema escolar –el francès, l'espanyol i l'andorrà–, són tots tres dones. Això per si sol no hauria de ser cap novetat, però no deixa de ser significatiu, atès el fet, no encara molt allunyat, que les dones es dedicaven majoritàriament a *ses labors* o tasques domèstiques, com s'anomenava en aquells temps. La dona andorrana, potser pel fet mateix del desenvolupament econòmic d'Andorra en les darreres dècades i l'alta participació femenina en el món del treball, ja està molt socialitzada en matèria laboral, i això la porta a seguir pautes d'estudi semblants a les dels homes. Això és bo, i hem de vetllar perquè aquest fet es consolidi. La igualtat d'oportunitats en l'educació, sense suposades carreres per a homes i carreres per a dones, ha de portar a la igualtat en el món econòmic.

2. L'empresa

És, malauradament, en el món econòmic on possiblement encara trobem les diferències més grans entre l'home i la dona. Amb educació i capacitats iguals, les estadístiques ens demostren que hi ha diferències salarials entre els homes i les dones que realitzen certes tasques. Això és particularment sorprenent en treballs altament qualificats: és que la dona és encara considerada menys fiable i menys portada a romandre a l'empresa a llarg termini quan comenci a tenir família? Sembla que sí, però a Andorra, com a arreu, això està evolucionant, particularment pel que fa a les noves generacions. També cal, però, que les empreses tinguin cada vegada més sensibilitat per afavorir i donar igualtat d'oportunitats salarials i de

desenvolupament del treball a homes i dones, particularment davant de les situacions d'embaràs o d'atenció dels infants.

3. La família

La família és un pilar de la societat. Però la família tradicional nuclear ha evolucionat molt en les darreres dècades. Després parlaré de les famílies monoparentals, un problema que toca particularment la situació de la dona a Andorra. Abans, però, voldria fer esment del rol de la dona en el si de la família. Els models patriarcals, de l'home proveïdor de les necessitats econòmiques i de la dona a càrrec dels infants i de les tasques domèstiques, ja no tenen la validesa que en feia el model. La incorporació de la dona al món del treball ha portat una evolució de les mentalitats. Moltes parelles joves comparteixen les tasques de la llar, i fins i tot parelles més madures han canviat d'hàbits. Això té el costat positiu, d'alliberar la dona d'un rol predeterminat. L'evolució que encara ha de venir, però, és aquella en què els rols a la llar siguin veritablement intercanviables, fins i tot quan hi hagi infants. Quan un home també pugui triar lliurement de romandre a la llar si creu que els infants necessiten una atenció continuada i la seva dona té una feina més remunerada o de més contingut; és a dir, quan les tries no es facin en funció del gènere del membre de la parella sinó en funció dels interessos conjunts del nucli familiar. Això no ha de portar a negar els rols del pare i de la mare, però sí a alliberar els membres d'una parella de rols predeterminats en matèria laboral i econòmica. En la manera d'obrar dels nuclis familiars actuals, que també valoren la comunitat d'objectius de la família, trobem les llaavors perquè la dona i l'home triïn lliurement les maneres d'ordenar el dia a dia familiar.

4. Les situacions monoparentals

Vull fer un esment específic de les situacions monoparentals a Andorra, perquè des de l'associació que presideixo hem hagut de tractar-ne molts i de molts variats en els darrers anys i crec que il·lustren bé els problemes amb què s'enfronta la dona com a pilar de la societat. L'elevat nombre de parelles que trien seguir camins separats al cap de pocs anys de convivència –o altres casos més complicats de maltractaments o d'incompatibilitats, o senzillament de triar de ser mare sola– fa que hi hagi un nombre creixent de famílies monoparentals en la societat occidental, i Andorra no n'es una excepció. Això hauria d'afectar tant els homes com les dones, però l'estructura familiar fa que en la més gran part dels casos la mare quedi a càrrec primordial dels infants. Quan els pares no abonen les pensions, o quan desapareixen del país, cosa més fàcil per la reduïda dimensió territorial d'Andorra i l'alt nombre de persones amb lligams en altres estats de l'entorn, la situació es complica molt per a la dona. Una dona en aquesta situació compromesa i difícil necessita, per ser pilar de la societat, l'ajuda i el suport, de vegades moral, de la comunitat. Des de les associacions de dones i des del Govern i els comuns, es treballa en aquestes situacions per ajudar a resoldre-les.

5. La política

En una democràcia, la societat determina la política, i viceversa, la política influeix sobre la societat, particularment en matèria legislativa, però també amb l'exemple. Per això és important que els polítics d'Andorra es concentrin en la situació de la dona en l'àmbit intern i en els organismes internacionals als quals Andorra pertany. Les iniciatives del Consell General en aquest sentit han estat molt productives. També és bo que les dones ostentin carteres ministerials, escons parlamentaris i consolats comunals, cosa que, sense haver arribat a una proporció prou representativa de la societat en general, està avançant. Els partits polítics haurien de fer més per incorporar des de l'inici les dones en posicions de responsabilitat per a una major paritat en els càrrecs polítics. També seria bo que la dona trobés referents en el món judicial, més enllà de les primeres instàncies, i particularment en el Tribunal Constitucional, on des de la seva creació, el 1993, encara no ha servit cap dona com a jutge més elevat de la nació andorrana.

6. La violència domèstica

La violència a la llar familiar pot ser física i psicològica, i pot afectar tant l'home com la dona. Tanmateix, les diferències físiques, i certs condicionaments socials, fan que els casos de violència domèstica envers la dona siguin molts més prevalents. A Andorra hi ha violència domèstica, i la dona la pateix, ni més ni menys que en altres llocs, de manera proporcional a la població. La petitesa del territori fa, però, que l'allunyament i la discreció per als llocs de refugi es facin més complicats. Hem de saber donar una resposta contundent, com a societat, als casos de violència envers la dona, ja que manifesten, potser de la manera més explícita que hi pugui haver, que la igualtat entre homes i dones encara no és al nivell que hauria de ser.

7. El pilar de la societat

He fet algunes pinzellades sobre la dona en la societat andorrana actual, que troba moltes correspondències amb la situació al nostre entorn però que també té les seves peculiaritats. Què en podem deduir per a la dona com a pilar de la societat andorrana? Podem concloure que, efectivament, la dona ha estat un pilar del país, històricament, per les estructures jurídiques i econòmiques d'Andorra. Ja ho era quan fa segles la pubilla assegurava la successió de la casa, o més cap aquí, quan la dona s'incorporava al món empresarial en la primera economia dels anys 50, o quan reclamava el dret de vot. I ho continua sent abraçant les noves formes de vida del segle XXI i participant de ple en les institucions polítiques i econòmiques del nostre país. Però la dona no és un pilar exclusiu per a un país. Ho és tota la societat, compresa de dones, homes, infants, gent gran i tots els sectors en general d'un país, la qual sosté un estat.

La contribució de la dona en aquesta nova etapa del caminar d'Andorra ha de ser d'assegurar la seva igualtat per fer de la nostra societat una veritable societat moderna, singular però equilibrada, en harmonia amb els grans avenços socials de l'Europa actual.

Pilar Triquell i Seró

Pintora i gravadora, i presidenta de l'Associació de Dones d'Andorra (ADA)